

Husitská teologická fakulta
Univerzity Karlovy v Praze

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Sociální pracovník v penitenciární službě
Social worker in penitentiary service

Vedoucí bakalářské práce:
Mgr. Lenka Chittussiová

Vypracovala:
Barbora Broumová

Praha 2014

Poděkování

Děkuji vedoucí bakalářské práce pani Mgr. Lence Chittussiové za pomoc, kterou mi poskytla při vedení a zpracování této práce.

Zároveň moc děkuji pracovnícům Vazební věznice Praha – Pankrác při pomoci k získání informací a k uskutečnění praktické části této práce.

Barbora Broumová

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Sociální pracovník v penitenciární službě“ zpracovala samostatně a použila jsem literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této bakalářské práce.

Elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné.

V Praze 23. dubna 2014

.....

Podpis

ANOTACE

Má bakalářská práce obsahuje historii a současnost obecně sociální práce a zároveň sociální práci s odsouzenými osobami. Dále sociální politiku a sociální poradenství. Zmiňuji zde i probační a mediační službu odsouzeným.

Cílem mé práce je, zabývat se konkrétními případy odsouzených z různých skupin a jejich programem.

Klíčová slova

Odsouzený, výkon trestu, sociální pracovník, sociální práce, probace

ANNOTATION

This thesis contains the history and present general social work and social work also sentenced persons. Furthermore, social policy and social counseling. I also mention the Probation and Mediation Service convicts.

The aim of my work is to deal with specific cases of convicts from different groups and their programs.

Key words

The prisoner, punishment, social worker, social work, probation

OBSAH

Anotace

Úvod

7

Teoretická část

1. Sociální práce	8
1.1 Sociální práce v rámci probační a mediační služby	8
1.1.1 Pachatelé trestných činů – fáze před rozhodnutím	9
1.1.2 Pachatelé trestných činů – fáze po rozhodnutí	10
1.1.3 Poslání, cíl a zásady činnosti PMS	10
1.1.4 Historie vzniku PMS	11
1.1.5 Sociální práce v PMS	12
2. Historie a vývoj sociální práce v ČR	17
3. Sociální pracovník	18
3.1 Vzdělání sociálního pracovníka	18
3.1.1 Vzdělání sociálního pracovníka z pohledu historického	18
3.1.2 Vzdělání sociálního pracovníka dnes	19
3.2 Role sociálního pracovníka	19
4. Sociální poradenství a politika	22
4.1 Sociální poradenství	22
4.2 Sociální politika	24
5. Vývoj a sociální práce v penitenciární praxi ČR	26

Praktická část

6. Věznice na území ČR	28
6.1 Základní údaje	28
6.2 Úkoly vězeňské služby	28
6.3 Organizační struktura	29
6.4 Věznice ČR	29
7. Věznice Pankrác	31
8. Sociální pracovník ve vězení	32

8.1	Profese sociálního pracovníka ve věznici	32
8.2	Popis funkce sociálního pracovníka VS ČR	33
8.3	Pracovní činnost sociálního pracovníka VS ČR	34
9.	Realizace programu u různých skupin odsouzených ve vazební věznici – Pankrác	36
9.1	Odsouzení mladiství	36
9.1.1	Kazuistika	37
9.2	Odsouzení výstupního oddělení	39
9.2.1	Kazuistika	39
9.3	Odsouzení pracovně nezařazení	41
9.3.1	Kazuistika	41
9.4	Trvale nezařaditelní odsouzení	43
9.4.1	Kazuistika	44
	 Závěr	 47
	Resumé	48
	Literatura a prameny	49

ÚVOD

Téma mé bakalářské práce pro mě byl oříšek. Věděla jsem, že bych ráda psala o sociální práci, péči. Jen jsem nevěděla, zda do tématu zahrnout handicapované lidi, děti, problémové děti či dospělé. Když jsem si vyhledávala literaturu a případné témata zaujalo mě právě mé vybrané téma „Sociální práce v penitenciární službě“, protože není až tak běžné a přesto velmi důležité.

Sociální pracovník v penitenciární službě hraje podstatnou roli. Dalo by se říci, že s odsouzenými komunikuje nejvíce (pokud si jej ovšem samy vyžádají), rozebírá s nimi jejich problémy, důvody proč se dostali do vězení, jejich rodinný statut, pomoc při socializaci, atd.. Sociální pracovník se po dobu výkonu trestu stane většinou nejbližším člověkem odsouzeného. Samozřejmě se do tohoto výběru zahrnují i další (např. psycholog apod).

Obecně je sociální práce považována za odborně vědeckou disciplínu, která konkrétními speciálně pracovními metodami zajišťuje péči o člověka na profesionálním základě. V dnešní společnosti je sociální práce zcela nepostradatelná.

Sociální práce má dlouhou historii, která se stále vyvíjí. V historii byly pro sociální práci nejvíce důležité charitativní organizace.

Cílem mé bakalářské práce je zaměřit se na sociální práci, péči a politiku. Obecně shrnout historii, vývoj a současnost. Dále se zabývat více sociálním pracovníkem a to právě i v penitenciární praxi, jeho vzděláním, rolemi a vývojem. Dozvědět se obecně něco málo o věznicích na území ČR a pak konkrétně o věznici „Na Pankráci v Praze“, kde bude probíhat také můj výzkum.

V praktické části mé práce se zabývám konkrétními případy odsouzených z různých skupin a jejich programem.

TEORETICKÁ ČÁST

1. Sociální práce

„Sociální práce je společenskovední disciplína i oblast praktické činnosti, jejímž cílem je vysvětlování, zmírňování, odhalování a řešení sociálních problémů (chudoby, zanedbávání výchovy dětí, diskriminace určitých skupin, delikvence mládeže, nezaměstnanosti, aj..)

Sociální práce se opírá jednak o rámec společenské solidarity, jednak o ideál naplňování individuálního lidského potenciálu. Sociální pracovníci pomáhají jednotlivcům, rodinám, skupinám i komunitám dosáhnout nebo navrátit způsobilost k sociálnímu uplatnění. Kromě toho pomáhají vytvářet pro jejich uplatnění příznivé společenské podmínky.

Sociální práce je hlavním přístupem k poskytování sociální pomoci.“

(MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003.)

1.1 Sociální práce v rámci probační a mediační služby (PMS)

Probační a mediační služba (PMS) je speciální sociální služba, která působí v rámci Ministerstva spravedlnosti ČR. Pracují zde úředníci a asistenti PMS. V této službě je zaměřena činnost na práci s pachateli a oběťmi trestných činů. PMS pomáhá k naplňování trestní spravedlnosti.

Probace se vysvětluje „organizace a výkon dohledu nad obviněným, kontrola výkonu trestů nespojených s odnětím svobody, individuální pomoc obviněnému, jeho pozitivní motivování, působení na něj, aby vedl řádný život, vyhověl soudem nebo státním zástupcem uloženým podmínkám, a tím došlo k obnově narušených právních i společenských vztahů“ (zákon č.257/2000 Sb., o probační a mediační službě).

Mediace je metoda řešení konfliktů, při kterých osoba, která zaujímá postavení ke všem stranám sporu, pomáhá najít přijatelné řešení té dané situace s cílem urovnat vztahy obou stran.

Mediací v trestném řízení chápeme podle uvedeného zákona „mimosoudní zprostředkování za účelem řešení sporu mezi poškozeným a obviněným a činnost

směřující k urovnání konfliktního stavu vykonávanou v souvislosti s trestním řízením. Mediaci lze provést jen s výslovným souhlasem obviněného a poškozeného.“

Cílovou skupinou PMS jsou osoby, které se dostaly do konfliktu se zákonem.

1.1.1 Pachatelé trestních činů – fáze před rozhodnutím

Ve stádiu před rozhodnutím soudce nebo státního zástupce pracuje PMS především s tzv. dobrovolnými klienty. Spolupráci s klientem lze zahájit, pokud klient středisko PMS sám kontaktuje (popřípadě klientův obhájce, advokát či zmocněnec) nebo také, když je podnět dán ze strany policie, soudce nebo státního zástupce. Jedná se hlavně o obviněné, kteří jsou stíháni pro trestný čin, za který je zákonem stanoven trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřesahuje pět let. Může jít i o mladistvé a o děti mladší 15 let. PMS podporuje motivaci klienta řešit následky činu a tvoří podmínky pro uložení některé z možností trestu, jež nejsou zrovna odnětí svobody (u mladistvých a dětí mladších 15 let také pro uložení některého opatření).

Ve fázi před rozhodnutím může probíhat kontakt mezi PMS a klientem, který je obviněn ze závažnějšího provinění, kde uložení jiné možnosti není možné, mají výstupy činnosti PMS význam hlavně pro rozhodování o výši nepodmíněného trestu, o formě a podmínkách výkonu. (Matoušek, O., 2005)

„Specifickou skupinou, s níž ve fázi před rozhodnutím PMS pracuje, jsou klienti, u kterých byla nahrazena vazba dohledem nebo jiným opatřením. V tomto případě se již nejedná o dobrovolný kontakt klienta s PMS. Působení vůči obviněným je ze strany PMS spjato s prvkem přinucení k dodržení povinnosti pravidelného osobního kontaktu s úředníkem PMS a ke kontrole plnění podmínek stanovených v rozhodnutí o náhradě vazby dohledem.“ (Matoušek, O., *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005)

1.1.2 Pachatelé trestních činů – fáze po rozhodnutí

Ve fázi po rozhodnutí soudce nebo státního zástupce jsou klienty PMS lidé, kterým byla uložena některá z možností k potrestání nebo trestu odnětí svobody, u mladistvých a dětí mladších 15 let některé z opatření (trestní, výchovné, ochranné), které probíhá „na svobodě“. Opatření těchto trestů zajišťuje právě PMS. Z toho vyplývá, že kontakt PMS a klienta má povahu kontroly uložené povinnosti, jejíž nesplnění má určité následky. Poslání PMS lze brát také nejen jako kontrola, ale i jako pomoc. PMS má snahu vést klienta k tomu, aby se v budoucnosti vyhýbal dalším problémům tohoto charakteru.

PMS spolupracuje také s klienty, kteří byli již propuštěni z výkonu trestu a klientům, jimž byl zároveň uložen dohled probačního úředníka.

V této fázi může být také se souhlasem odsouzeného a poškozeného úředníkem PMS zajištěna mediace nebo poskytnuta jiná aktivita k urovnání následků spáchaného činu. (Matoušek, O., 2005)

1.1.3 Poslání, cíl a zásady činnosti PMS

Činností PMS je pomáhat k naplňování trestní spravedlnosti hlavně vytvářením podmínek pro uplatnění alternativních postupů v trestním řízení, zajištění účinného výkonu jiných možností trestů a nalezení účinné reakce na spáchaný trestný čin. Proto provádí PMS probaci a mediaci a podílí se na řešení sporů mezi poškozeným a obviněným a usiluje o urovnání konfliktů. Součástí poslání PMS je snižování a prevence rizik k opakování trestné činnosti.

Cílem PMS je, aby byly naplněny tři základní cíle: **1. Integrace obviněného** - začlenění obviněného do společnosti bez dalšího porušení zákona. Integrace je postup, který usiluje obnovení respektu obviněného k právnímu stavu společnosti, jeho seberealizaci a uplatnění. **2. Participace poškozeného** – snaha o zapojení poškozeného do „procesu“ odškodnění. **3. Ochrana společnosti** – PMS dopomáhá k ochraně společnosti řešením rizikových a konfliktních stavů spojených s trestným řízením.

1.1.4 Historie vzniku PMS

V systému justice je PMS poměrně mladou institucí. Vznik a rozvoj této služby byly ovlivněny širší společensko – politickou souvislostí vývoje naší země. Velkou roli v tomto průběhu sehrála tradice sociální práce a pomáhající profese. S aktivitou některých pracovníků ve sféře práce s pachateli se setkáváme od konce šedesátých let 20. století. Ve zmíněné době byl vytvořen „systém sociálních kurátorů a kurátorů mládeže“ a začala probíhat sociální práce ve věznicích. Po roce 1989 byl hlavní vývoj trestní politiky v České republice. Největší pozornost dostala celková reforma a humanizace justice včetně vězeňského systému, rozšíření rozsahu trestů i opatření.

Vznik probace a mediace u nás ve velké míře ovlivnilo založení katedry sociální práce na FF UK a především aktivita studentů a přednášejících na této katedře. V roce 1994 založili právě studenti a učitelé této katedry „Sdružení pro probaci a mediaci v justici – SBJ“. Sdružení se stalo významné k uskutečnění aktivit a projektů, které dopomohly k upevnění probace a mediace u nás. Pod pojmem aktivit se rozumí mnohé semináře, odborné setkání, zpracovávání projektů aj.

V rozvoji probace a mediace bylo dalším mezníkem usnesení vlády č. 341 z roku 1994, na základě kterého byla k 1. 1. 1996 na soudech zajištěna místa probačních úředníků. Výkonem probační činnosti byli pověřeni administrativní pracovníci soudu, kteří zajišťovali administrativu výkonu trestu obecně prospěšných prací. Vytvoření těchto míst poskytlo prvním kvalifikovaným sociálním pracovníkům vstoupit do justice. Díky tomu pronikaly do praxe mediační a probační postupy.

(Matoušek, O., 2005)

„Podle zákona o Probační a mediační službě České republiky vznikla k 1. 1. 2001 státní organizace s celorepublikovou působností, která je pověřena výkonem probace a poskytováním mediace.“ (Matoušek, O., *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005)

1.1.5 Sociální práce v PMS

Pracovníci PMS využívají především individuální metody práce s klientem (obviněným, obžalovaným) a s poškozeným. V mediaci vystupují jako zprostředkovatelé setkání dvou stran – poškozeného a obviněného, lze mediaci provádět i v přítomnosti dalších osob (rodiče mladistvých, obhájce, zmocněnce, blízké osoby obou stran). Dále pracovníci PMS vystupují i jako koordinátoři práce s klientem. Regulují vstup dalších osob a subjektů, které se podílejí na řešení případu.

Podle standardů metodického postupu PMS, které byly schváleny v březnu 2004 ministerstvem spravedlnosti, se činnosti PMS člení na přípravné řízení a řízení před soudem, probaci, obecně prospěšné práce a paroli.

V přípravném řízení a v řízení před soudem usiluje PMS o řešení konfliktů souvisejících s trestnou činností a zároveň organizuje a zajišťuje efektivní a důstojný výkon dalších možností trestů a opatření. Důraz by měl být kladen na ochranu komunity, zájmy poškozených a prevenci kriminality.

V rámci přípravného řízení a řízení před soudem spravuje PMS:

- Zajištění mediace ve smyslu daného jednání mezi obviněným a poškozeným za účelem řešení následků
- Možnosti jiných činností směřujících k urovnání konfliktu
- Vznik podkladů pro možnost využití některých jiných možností trestního řízení
- Zajištění výkonu dohledu v případě náhrady vazby dohledem.

Už od začátku přípravného řízení se snaží PMS o navázání kontaktu s oběma stranami konfliktu a prověřuje možnosti mediace. Mediace může mít podobu osobního setkání obou stran (poškozeného i obviněného) nebo může také probíhat zprostředkovaně (osoby spolu komunikují přes třetí osobu – mediátora). Úředník by měl mít stejný přístup k oběma stranám. Úředník neodpovídá za výsledek mediace, ale odpovídá za její proces. Případná dohoda obou stran, která se může uskutečnit v rámci mediace, vytvářejí přímo účastníci mediace. Pracovník může zařídit potřebné právní nebo i jiné informace a regulovat způsob vyjednávání. Dohoda je jedna z možností pro rozhodnutí státního zástupce a soudce v projednávané věci. Pracovníci PMS

jsou v rámci dalšího vzdělávání seznamovány s dalšími možnostmi poskytování mediace, a to hlavně podle vzoru kanadských a rakouských mediátorů.

- K uskutečnění mediace v rámci přípravného řízení, musí pracovník PMS dopředu vyrozumět daného státního zástupce jako osobu, která dohlíží na průběh vyšetřování. Státní zástupce má tu moc a může rozhodnout, že v daném případě mediace prováděna nebude.

Když není z různých důvodů vhodná mediace, snaží se PMS k urovnání konfliktů jinými způsoby. V těchto případech jde např. o přípravu podkladů pro uplatnění jiných možných způsobů trestního řízení nebo o vypracování zprávy před rozhodnutím jako možného pokladu pro rozhodnutí soudce nebo státního zástupce v dané věci. I zde je nutný souhlas obviněného a jeho motivace ke spolupráci s PMS, protože v přípravném řízení stále platí presumpce nevinny obviněného. Úředník PMS se snaží, aby do procesu byl zapojen i poškozený. Pracovník PMS shromažďuje informace o sociálních a osobních poměrech obviněného, o jeho finanční situaci a zaměstnání, o trávení volného času a o řešeních následků provinění.

Pracovník uvádí ve zprávě postoj poškozeného k újmě, která mu byla způsobena, dává informace o potřebách, zájmech a návrzích na způsob řešení. Pracovník ve zprávě uvádí průběh spolupráce s obviněným, k průběhu účasti klienta v programu a informuje o způsobech dalších osob a subjektů na daném případě. Obviněný má právo se seznámit s obsahem zprávy ještě před předáním státnímu zástupci či soudci, popřípadě připojit i své písemné vyjádření.

Pokud se uskuteční náhrada vazby dohledem, je dobré, aby PMS začala spolupráci s obviněným ještě před rozhodnutím o propuštění z vazby. Úředník PMS může státnímu zástupci nebo soudci připravit dané podklady pro rozhodnutí, zpracování návrhu na uložení povinností nebo omezení, která by dohled při náhradě vazby měl obsahovat. Nutností dohledu je vedení obviněného a kontrola jeho chování. Povinnosti obviněného jsou: docházet ve stanovených lhůtách k probačnímu pracovníkovi, změnit místo pobytu jen se souhlasem úředníka a podrobit se dalším omezením stanoveným ve výroku

rozhodnutí o náhradě vazby s dohledem, které vedou k tomu, aby se obviněných nedopustil dalšího provinění a nemařil průběh trestního jednání. (Matoušek, O., 2005)

- Probace slouží k zajištění dobrého výkonu dalších možností trestů a opatření spojených s uložením dohledu. Do probace konkrétně patří vytváření probačního programu v rámci dohledu, zpracování zpráv o průběhu dohledu a také spolupráci PMS s účastníky probačních a jiných programů.

Probací se rozumí samostatná práce úředníka a klienta, formou pravidelného osobního kontaktu. Pracovník používá prostředky pomoci i kontroly. Na první konzultaci se probírá probační program, na kroky členěný plán dohledu, který určuje dobu zkušební doby, uložená omezení a povinnosti, které stanovil soud nebo státní zástupce. Průběh výkonu dohledu je pracovník povinen zaznamenávat do zpráv (1x za šest měsíců nestanoví – li státní zástupce či soudce jinak). Zpráva obsahuje kromě základních informací o aktuální životní situaci klienta také hodnocení průběhu spolupráce s klientem a jeho návrhy na další kroky dohledu včetně návrhu na opatření v případě neplnění podmínek dohledu.

Od 1. 1. 2004 může být nově dohled uložen mladistvému jako jedno z výchovných opatření. Dohled může být dán také jako opatření i dítěti mladšímu 15 let, které udělalo čin jinak trestný.

V rozhodování o ochraně výchovy mladistvého byla PMS udělena kompetence v oblasti předkládání návrhů na upuštění od výkonu ochranné výchovy, na propuštění z výkonu ochranné výchovy, na podmíněné umístění mimo výchovné zařízení, na prodloužení ochranné výchovy a na změnu ochranné výchovy v ústavní, a naopak.

Především při výkonu dohledu u mladistvých je potřebná součinnost s policií, se státními zástupci, se soudy pro mládež i s pracovníky oddělení sociálně – právní ochrany dětí, také s poskytovateli probačních programů a i jiných programů (terapeutické, psychologické, léčebné apod.).

Probační a mediační služba blízce spolupracuje s nestátními organizacemi, které poskytují sociálně terapeutické programy, programy léčby závislosti, doléčovací programy, charitativní pomoc, poradenství aj. (Matoušek, O., 2005)

- Obecné prospěšné práce patří k alternativním trestům a způsobům trestního řízení do našeho trestního zákonu k těm nejstarším. Smyslem prospěšných prací je umožnit odsouzeným splnit trest na svobodě způsobem, který je prospěšný společnosti. Nezasahuje to do dosavadního rodinného a pracovního života odsouzeného.

Trestní zákon umožňuje tento trest pachatelům trestných činů, u kterých je možnost uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody s hranicí do 5 let, a dále je důležité posouzení povahy spáchaného činu. Obecně prospěšné práce mohou vykonávat dospělí pachatelé v rozsahu 50 – 400 hodin, mladiství pak 200 hodin. Tyto práce jsou většinou v rámci (údržby veřejného prostranství, veřejných budov a komunikací, práce ve prospěch obce, státní a jiné prospěšné instituce, které se zabývají vzděláním, vědou, kulturou a ochranou zvířat). Tato práce nesmí být finančně ohodnocena. Odsouzený musí práci splnit ve svém volném čase a do jednoho roku od udělení. (Matoušek, O., 2005)

- Parole (výpověď) neboli podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody je jedna z činností PMS. Odsouzený má možnost v rámci podmíněného propuštění požádat o spolupráci právě s pracovníkem probační služby. Spolupráci se rozumí pravidelné návštěvy klienta probačním úředníkem ve věznici. Při návštěvách probíhá příprava podkladů žádosti pro rozhodnutí soudu o podmíněném propuštění. Probační pracovník pracuje i se subjekty vně věznice a to jsou různí poskytovatelé programů a služeb zaměřených na řešení problémů lidí, co opouštějí věznice.

Důležitá je spolupráce PMS a Vězeňské služby ČR, dobrá informovanost odsouzených o podmínkách s PSM. V roce 2004 byla podepsána dohoda mezi Generálním ředitelstvím VS ČR a PMS, která přesně upravuje vzájemnou spolupráci probačních a vězeňských pracovníků.

Program zacházení by měl paroli předcházet. Je to program, který měl odsouzený při výkonu trestu plnit. Práce PMS při přípravě podmíněného propuštění začíná minimálně tři měsíce před podáním žádosti odsouzeného. Podklady zpracované úředníkem PMS mají doplnit informace věznice o odsouzeném, o průběhu výkonu trestu odnětí svobody a o činnostech, které odsouzený během výkonu trestu vykonával pro hladký návrat do společnosti a běžného života. Spolupráce s úředníkem PMS je pro odsouzeného dobrovolná.

2. Historie a vývoj sociální práce v České Republice

Základy sociální práce se na území našeho státu vytvářely a rozrůstaly již od středověku. Až během 20. století se sociální práce „stala společenskovední disciplínou i oblastní praktické činnosti, jejímž cílem je odhalování, vysvětlování, zmírňování a řešení sociálních problémů. (Matoušek, O., 2007)

První organizovanou pomoc pro potřebné zprostředkovávala církev. Byly zakládány chudobince, nemocnice. V období renesance měšťané postupně zakládali nové nemocnice a dále také sirotčince pro opuštěné děti. Díky ekonomickým a sociálním změnám v Evropě se od 18. století začaly budovat azylové domy a léčebná zařízení.

V 19. století, vlivem nedostatečné péče o děti a mládež, narostla kriminalita, žebrota a tuláctví. S dětmi a mládeží, která páchala kriminalitu, nebylo jak pracovat, protože neexistovaly potřebné instituce. První výchovný ústav pro chlapce vznikl r. 1883.

Základním cílem sociální politiky první Československé republiky bylo zlepšit sociální poměry širokých vrstev. Byla to snaha o nápravu těch největších sociálních rozdílů, daných majetkovou diferenciací společnosti. (Matoušek, O., 2007)

Do skupin, které potřebovaly pomoc, patřili váleční veteráni, pozůstalí vojáků, invalidé, nezaměstnaní a nemajetní. Díky množství handicapovaných a chudých lidí začaly vznikat dobrovolnické organizace se sociálním zaměřením.

V roce 1948 stát, zastupovaný Komunistickou stranou Československa, znárodnil výrobní prostředky jedinců, církví, spolků a družstev. Předpokládalo se, že tímto způsobem se navždy odstraní nezaměstnanost, třídní rozdíly, chudoba a další sociální problémy. Proto byly sociální problémy v nově se formující socialistické společnosti chápány jako pouhé přežitky kapitalistického společenského řádu, které automaticky zaniknou, až zmizí jejich ekonomická základna, která je plodí a zvítězí socialismus. (Matoušek, O., 2007) Sociální práce se tak stala nežádoucí a v celém systému sociálního zabezpečení došlo ke změnám. Stát převzal všechny instituce dosud řízené církví (dětské domovy, výchovné a charitativní ústavy, aj.) Až v druhé polovině šedesátých let se jedná o obnovení sociální práce jako odborné disciplíny.

Ve výzkumném ústavu práce a sociálních věcí vznikla v polovině osmdesátých let „metodika plánování sociálního rozvoje“ neboli „péče o lidské zdroje“. Chyběli ovšem sociální pracovníci i pro tzv. odborné sociální služby, tj. pro péči o děti, pro osoby se změněnou pracovní schopností, pro obtížně přizpůsobivé jedince, pro vězeňství, pro řešení sociálních otázek občanů romského původu, pro příslušníky národnostních menšin i pro staré lidi.“ (Matoušek, O. a kol. Základy sociální práce. Praha: Portál, 2007)

3. Sociální pracovník

Úkolem sociálního pracovníka je pomoc lidem při řešení situace, do které se nějakým způsobem dostali.

Činnost sociálního pracovníka je zjištění celkové sociální situace obyvatel na určitém územněsprávním celku. Seznámení se s rodinnou situací, osob, které mají problémy s nevyhovujícím bydlením, se špatnou finanční situací, s požíváním alkoholu či jiných drog. Také to souvisí s problémy občanů s vysokým věkem, s nemocí či s nějakým handicapem. Sociální pracovník spolu s postiženým občanem snaží nalézt řešení situace (poskytnutí potřebného sociálně právního a sociálně zdravotního poradenství).

Povolání sociálního pracovníka je vykonáváno v kancelářích úřadu i v domácnostech občanů.

3.1 Vzdělání sociálního pracovníka

3.1.1 Vzdělání sociálního pracovníka z pohledu historického

S rozvíjením sociální práce je spojena potřeba profesionálních sociálních pracovníků s odborným vzděláním. Již v roce 1918 vznikla „Ženská vyšší škola pro sociální péči“, která trvala jeden rok. Tato škola byla přejmenována na „Vyšší školu sociální péče“ a výuka se rozšířila na dva roky pomaturitního studia. Ovšem absolventky této školy nebyly podporovány úřady ani veřejností. Sociální práce v této době byla považována za zbytečnou. V roce 1935 převzala úlohu této školy Masarykova státní škola zdravotní a sociální péče v Praze. V padesátých letech tato škola zanikla z důvodu názoru, že práce sociálních pracovníků nebude potřebná v budoucnosti. V třicátých letech 20. Století začaly vznikat také střední sociální školy, které byly ukončeny maturitou. Po válce byly vybudovány čtyřleté vyšší odborné školy sociálně – zdravotní, které byly zaměřeny hlavně na zdravotní a výchovatskou činnost. V roce 1946 byla zřízena vysokoškolská studia sociální práce. Po změně politického režimu fungovala z téměř třiceti vyšších škol sociálně – zdravotních pouze jedna. Důvod, proč se zredukoval počet sociálních škol, byl, že v socialismu nebyla prý potřebná sociální práce.

V druhé polovině 60. Let bylo v ČSSR obnoveno sociální školství. Na konci 70. let došlo na univerzitách k obnově katedry sociologie. Postupně se začala činnost

sociálně – právních škol rozvíjet. Po roce 1989 byla vysokoškolská studia sociální práce obnovena.

3.1.2 Vzdělání sociálního pracovníka dnes

Vzdělání sociálních pracovníků upravuje zákon č. 108/2006 Sb., O sociálních službách, který uvádí, že sociálním pracovníkem se může stát osoba, která absolvuje akreditované vzdělání na vyšší odborné škole (v oborech: sociální práce a sociální pedagogika, sociální pedagogika, sociální a humanitární práci, sociální práci, sociálně právní činnost, charitní a sociální činnost) nebo na vysoké škole (obory sociální práce, sociální politika, sociální pedagogika, sociální péče nebo speciální pedagogika). Zákon však umožňuje vykonávat práci sociálního pracovníka i osobám s jiným vysokoškolským vzděláním, které je doplněno kurzem v trvání v minimální délce 200 hodin a pětiletou praxí.

3.2 Role sociálního pracovníka

Pracovníci v sociální sféře zastupují ve své profesionální činnosti několik rolí, které se prolínají. K pochopení různých činností lze poukázat na pár typů sociálních pracovníků. V praxi bývají pracovníci rozlišováni podle požadované pracovní náplně, stylu vedení organizace, charakteru zařízení a podle cílů a prostředků daného zařízení.

Podle typu klientů můžeme sociální pracovníky rozdělit na:

- Pečovatel, poskytovatel služeb – pomoc klientům v každodenním životě tam, kde v rámci postižení, onemocnění či jiné neschopnosti sami nezvládnout vykonávat důležité činnosti. Tyto služby lze vykonávat v různých pobytových zařízeních nebo přímo v domácnosti klienta
- Zprostředkovatel služeb – pomoc klientovi získat kontakt s potřebným sociálním zařízením, popřípadě pomoc s jinými zdroji pomoci
- Učitel sociální adaptace – pomoc klientům podřídit jejich chování tak, aby mohli sami řešit problémy. Je to trénink sociálních a

adaptačních dovedností, závisející na povzbuzení ke změně chování a především pomáhá řešit krizové situace

- Případový manažer – pomoc při vybírání vhodného poskytnutí sociální a zdravotní služby
- Manažer pracovní náplně – organizace rozsahu práce, zaměření na sledování kvality služeb a zpracování nových informací
- Personální manažer – zajištění výcviku, výuku, supervizi, konzultace a řízení sociálních pracovníků

„Sociální pracovník musí znát obecné podmínky vývoje člověka a jeho osobnosti. Mel by znát činitele, které působí na vývoj osobnosti a které ohrožují proces, v kterém dochází k narušení osobnosti. Jedná se pouze o obecné předpoklady, které musí pracovník umět vhodně používat a volit při konkrétní sociální práci“ (Charvátová, D., Metody sociální práce, 3. Vyd., Praha: SPN, 1985)

Matoušek uvádí definice paní Banksové (1995, 1998) z hlediska způsobů k sociální praxi čtyři typy, které se v realitě prolínají:

- **Angažovaný sociální pracovník** – svou práci uplatňuje jako osobní morální hodnoty. S klienty se snaží jednat jako se sobě rovnými lidskými bytostmi. Vychází z toho, že sociální pracovník by měl pečovat o své klienty a jednat s nimi v přátelském duchu. Sám sebe vnímá jako osobu a až poté jako sociálního pracovníka. Riziko tohoto typu je, že sociální pracovník může být někdy obviněn ze stranění některým klientům, může totiž dojít k vytvoření osobního vztahu.
- **Radikální sociální pracovník** – s angažovaným sociálním pracovníkem má společné jen to, že v praxi používá osobní hodnoty. Nedělá to ovšem za účelem poskytnutí bezpodmínečné péče, ale jde hlavně o primární změnu zákonů, oblastí sociální politiky a praxe, které považuje za nespravedlivé. Jde tedy spíše o politickou ideologii a o práci v zájmu sociální změny.
- **Byrokratický sociální pracovník** – v tomto typu je doporučeno oddělení osobních hodnot, profesních hodnot a hodnot zaměstnavatele. Cílem sociální práce je manipulace s lidmi se zájmem o jejich změnu. K roli sociálního pracovníka patří vytváření iluzí o osobní péči klienta. Ovšem v určitých případech musí pracovník působit i přísně jako „normalizátor“ klienta. Rozdělení osobního a profesního života je nutné proto, aby se sociální pracovníci necítili vinní tím, že s lidmi manipulují.

- **Profesionální pracovník** – sociální pracovník je autonomním profesionálem, který má vzdělání v oboru, je veden etickým kodexem a jeho identitu tvoří členství v profesi. Prioritou jsou zájmy a práva klienta. Důležitý je individuální vztah s klientem. Důležitou roli hraje i možnost klienta stěžovat si. Klient tak získává v kontextu profesionálních vztahů větší moc. Důraz je, ale kladen na sociálního pracovníka, který tu moc klientovi umožňuje.

(Matoušek, O., Metody a řízení sociální práce, 2003)

4. Sociální poradenství a politika

4.1 Sociální poradenství

„Základní sociální poradenství poskytuje informace o postupech vyplývajících z předpisů o důchodovém a nemocenském pojištění, státní sociální podpoře, sociální pomoci, zaměstnanosti a sociálně – právní ochrany. Zprostředkovává osobám v obtížné sociální situaci informace o formách sociální pomoci dostupných v určité lokalitě. Součástí základního sociálního poradenství je i tzv. občanské poradenství, které pomáhá k řešení všech životních situací občanů. Odborné sociální poradenství je specializovaná odborná činnost zaměřená na zjištění rozsahu a charakteru obtížné sociální situace, zjištění příčin jejího vzniku, poskytnutí informací a možnostech řešení a usměrnění osoby při volbě a uplatňování forem sociální pomoci. Součástí sociálního poradenství je i terapeutická činnost. Jednou z forem je odborné poradenství po telefonu (tzv. linky důvěry), které poskytuje anonymní pomoc osobám, jež se ocitly akutní krizové situaci, kterou neumějí řešit vlastními silami. Prostřednictvím sociálního poradenství získává osoba dostatek informací o možnostech a způsobech řešení její obtížné sociální situace, o subjektech, které sociální pomoc poskytují, o podmínkách poskytování pomoci a jednotlivých formách, včetně sociálních služeb.“ (MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Vyd. 1. Praha: Portál.)

- **Sociální poradenství** – bývá označováno jako profesní vedení jedince s využíváním odborných poznatků. Jsou důležité při získávání údajů o klientovi. Nejčastěji je využíván rozhovor a techniky na zjištění zájmů, schopností a nadání. Přímo poradenstvím se zabývají v dnešní době snad všechny profese, je to považováno za všestrannou činnost. Poradce je možné najít v konkrétních institucích (vzdělávací instituty – školy), ve věznicích, psychiatrických zařízeních a klinikách, podnikovém sektoru, ve sdružení a občanských komunitách. Poradenství neposkytují jen odborní poradci. Rady poskytují také rodinní příslušníci či přátelé. Sociální poradenství se dělí na dva typy:

- **Základní sociální poradenství** – to poskytuje informace o nárocích, službách a možnostech, které případně mohou vyřešit nebo alespoň zmírnit nesnadnou situaci člověka. Patří sem například sociální pojištění, podpora či pomoc. Cílem je poskytnutí informace co nejbližší bydlišti nebo pracovišti, také zařízení, kde se dotyčný může nacházet. Základní sociální poradenství by mělo být dostupné i lidem žijícím v menších obcích. Toto poradenství poskytuje nejlépe sociální pracovník nebo pracovník obecního úřadu. Existuje i manuál s konkrétními sociálními situacemi a s doporučením, jak je možné dané situace popřípadě řešit.
- **Odborné sociální poradenství** – poskytuje přímou pomoc lidem se sociálními problémy. Odborná pomoc je zaměřena na konkrétní pomoc a praktické řešení nevyhovující sociální situace občana. Součástí tohoto poradenství je i terapeutická činnost. Jde hlavně o oblast rodiny a manželských či partnerských vztahů, zdravotního postižení, problém pachatelů trestné činnosti, drogových a jiných závislostí. „Instituce, které poskytují odbornou pomoc, zahrnují pracovníky mnoha profesí. Jsou to především sociální pracovníci, dále psychologové, psychiatři, speciální pedagogové a sociologové. V mnoha případech to mohou být také lékaři nejrůznějších odborností, právníci apod.“ (Matoušek, O., a kol., Metody a řízení sociální práce, 1. Vyd., Praha: Portál, 2003).

Poradenství je zároveň i proces, který napomáhá jedinci pomoc najít a rozvinout jeho učební, profesní a psychické možnosti. Kvalifikovaný poradce by měl mít solidní teoretické vzdělání. Klienti doufají, že poradce zná odpovědi na mnoho otázek, které jsou pro ně velkým otazníkem. (Matoušek, O., 2003)

4.2 Sociální politika

S pojmem sociální politika se v dnešní době setkáváme v každodenním životě velmi často. Tento pojem je používán běžně a s naprostou samozřejmostí se předpokládá, že mu je jasně rozuměno. Tento předpoklad je však omyl, protože pojem sociální politika je víceznačný a neexistuje jeho jednoznačná definice. Každý tedy může sociální politice rozumět jinak. (Krebs, V. a kol., 1997)

Hlavní nutností je zdůraznění, že sociální politika je vždy součástí určitého společenského celku. Společnost je uspořádána na základě mnoha prvků společenského rozvoje. Nejvíce zmiňována je sféra ekonomická, sociální, ekologická, vědeckotechnická, politická a existenční. Pro bezproblémový rozvoj je nutný rozvoj všech těchto sfér. Z hlediska společenského vývoje jsou dané sféry k sobě komplementární. Sociální politika se tedy neutváří sama, ale v souladu s těmito sférami. (Krebs, V. a kol., 1997)

„Specifickým znakem sociální politiky je zkoumání nerovností (délka života, vzdělávací šance. Zdroje peněz apod.) a jejich rozdělení ve společnosti. Zároveň se věnuje politickým procesům, institucím a činnostem, které tyto nerovnosti ovlivňují.“ (Krebs, V. a kol. Sociální politika, 1. Vyd., Praha: Codex Bohemia, 1999)

Sociální politika se týká současné i budoucí doby. Do současnosti patří opatření, jako je realizace sociálních práv (právo na vzdělání, ochrana pracovního poměru), ale i opatření pro řešení rozporů mezi jednotlivci a společností (delikvence mládeže, imigrace). Pokud se jedná o budoucí dobu, jde z hlediska skupin nebo jednotlivce obyvatelstva o očekávání, že mu bude poskytnuta určitá pomoc, až nastane daná sociální situace (ztráta zaměstnání). Sociální politika se mění, rozšiřuje a prohlubuje.

Nová podoba naší sociální politiky se tvoří postupně a už dnes jsou a budou i nadále v ní stejně jako i jinde na světě zastoupeny další prvky. Zastoupení těchto prvků závisí na více okolnostech (vývoj populace, aktivita a postoj lidí, charakter sociální sféry, ekonomické možnosti, mezinárodní smlouvy, národní zvyklosti a tradice).

Přikláníme se tedy k myšlence, že změna sociální politiky by mohla znamenat snahu po úsporné sociální politice. Ekonomické zdroje státu jsou omezené. JE důležité u klientů obnovit odpovědnost za svůj osud a životní standard. Musí se však podporovat aktivní postoj člověka k motivaci k práci a k samotnému životu.

5. Vývoj sociální práce v penitenciární praxi ČR

Vývoj vězeňství a i sociální práce ve věznicích byl závislý na politické situaci naší republiky. Výsledky ve vězeňství, které byly v období let 1918 – 1938 pozitivní, znehodnotily události po roce 1948. Především v letech 1953 – 1968, kdy vězeňství patřilo do resortu Ministerstva národní bezpečnosti a později do resortu Ministerstva vnitra, byl cílem výkonu trestu odnětí svobody důraz na ekonomické využívání pracovní síly odsouzených v rámci potřeb národního hospodářství. Personál věznic byl především složen z bývalých armádních funkcionářů. Zákon č. 59/1965 Sb. O výkonu trestu odnětí svobody umožni, aby s odsouzenými pracovali i vychovatelé, sociální pracovníci, psychologové a pedagogové. Vězeňství se v roce 1969 dostalo zpět pod Ministerstvo spravedlnosti. Od této doby byli do věznic přijímáni noví středoškolsky i vysokoškolsky vzdělaní pracovníci. Působení těchto zaměstnanců se ovšem setkávalo s nepochopením a odporem. V dřívější době v řízení věznic převažoval byrokratický přístup. Sociální pracovníci byli také byrokratickými úředníky. Práce byla podřízena pokynům náčelníka Sboru nápravné výchovy, řízena zákony, rozkazy a metodickými pokyny. Důležité, co se musí zdůraznit je, že postavení sociálních pracovníků byla podřízena komunistickému režimu a ne každý se dokázala režimu vzepřít a odejít ze zaměstnání. Špatná byla i spolupráce se sociálními kurátory. Na konci 20. Století sociální kurátoři, kteří byli zaměstnáváni Ministerstvem práce a sociálních věcí, začali vykonávat činnosti podobné dnešním probačním pracím a také začali druh probačních prací praktikovat i sociální pracovníci vězeňské služby. Po roce 1990 postupně docházelo k humanizaci výkonu trestu. Zvýšená kriminalita způsobila negativní odezvu ve společnosti, ale především proto, že se stále zapomíná na prevenci

Výkon trestu v České republice od 1. 1. 2000 upravuje výkon trestu odnětí svobody zákon č. 169/1999 Sb. O výkonu trestu odnětí svobody. Hlavní zásady výkonu trestu jsou zaznamenány v § 2 odst. 1, 2 tohoto zákona. „Trest může být vykonáván jen takovým způsobem, který respektuje důstojnost osobnosti odsouzeného a omezuje škodlivé účinky zbavení svobody, tím však nesmí být ohrožena potřeba ochrany společnosti. S odsouzenými ve výkonu trestu se musí jednat tak, aby bylo zachováno jejich zdraví, a pokud to doba výkonu trestu umožní, podporovaly se takové postoje a dovednosti, které pomohou k bezproblémovému návratu do společnosti a umožní vést po propuštění soběstačný život v souladu se zákonem“. (Zákon č.169/1999 Sb. O výkonu

trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících předpisů). Těmito zásadami se řídí i sociální pracovníci ve věznicích.

SHRNUTÍ TEORETICKÉ ČÁSTI

Sociální práce závisí na rozsahu a kvalitě legislativy sociálních opatření. Až do roku 1990 bývaly schválně sociální problémy skrývány a proto obor v bývalém Československu byl opomíjen. V současné době je postavení sociální práce srovnatelný s ostatními společenskovedními obory. Sociální pracovníci ve věznicích mají stále lepší a větší vzdělání. Důležitost jejich práce spočívá v hluboké odbornosti zaměřené na vězeňskou populaci a je zaměřena především na plynulý přechod odsouzených do řádného společenského života. V našem státě je sociální práce ve věznicích hlavně prací sociálních pracovníků – zaměstnanců Vězeňské služby ČR.

Postupy oboru stanovuje Zákon č. 108/2006 Sb. O sociálních službách, včetně jeho novely ze dne 1. 8. 2009.

PRAKTICKÁ ČÁST

6. Věznice na území České republiky

6.1 Základní údaje

„Vězeňská služba České republiky (VS ČR) byla zřízena zákonem České národní rady č. 555/1992 Sb., o vězeňské a justiční stráží ČR, s účinností od 1. ledna 2003. Hospodaří s majetkem státu a je jeho samostatnou účetní jednotkou. Spravuje a střeží 35 vězeňských zařízení, z toho 11 vazebních věznic a 24 věznic, které se podle způsobu vnějšího střežení a zajištění bezpečnosti člení do čtyř základních typů:

- s dohledem,
- s dozorem,
- s ostrahou,
- se zvýšenou ostrahou.

Vedle základních typů věznic jsou v České republice zvláštní věznice pro mladistvé, pro ženy a matky s dětmi. V rámci jedné věznice mohou být zřízena oddělení různých typů, pokud tím není ohrožen účel výkonu trestu.

Ve vězeňské službě České republiky pracuje více než 10700 zaměstnanců, z toho více než polovinu tvoří příslušníci vězeňské a justiční stráže.

Průměrný počet vězněných osob v České republice se pohybuje okolo 19000, z toho zhruba jedna šestina je ve výkonu vazby.“ (České věznice, Praha, 2006)

6.2 Úkoly vězeňské služby

VS ČR zajišťuje výkon vazby a výkon trestu odnětí svobody, ochranu pořádku a bezpečnosti při výkonu soudnictví a správě soudů a při činnosti státních zastupitelství a Ministerstva spravedlnosti ČR.

Přitom:

- Střeží a spravuje vazební věznice a věznice. Střeží věznice pro místní výkon trestu.
- Předvádí, střeží a eskortuje osoby ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody.

- Prostřednictvím programů působí na osoby ve výkonu trestu odnětí svobody a obdobně i na některé skupiny osob ve výkonu vazby s cílem vytvořit nekonfliktní způsob života po propuštění.
- Zabezpečuje úkoly při předcházení a odhalování trestné činnosti osob ve výkonu
- Provádí výzkum v oboru penologie
- Vytváří podmínky pro pracovní a jinou účelnou činnost osob ve výkonu
- Vede evidenci osob ve výkonu
- Provozuje hospodářskou činnost za účelem zaměstnávání osob ve výkonu (České věznice, Praha, 2006)

6.3 Organizační struktura

VS ČR se člení na vězeňskou stráž, správní službu a justiční stráž, přičemž vězeňská a justiční stráž mají postavení ozbrojeného sboru. Správní služba zabezpečuje ekonomickou, výchovnou, organizační a další odbornou činnost. Její součástí je zdravotnická služba.

Základní články VS jsou vazební věznice a věznice, generální ředitelství, Střední odborné učiliště, odborné učiliště a učiliště, Institut vzdělávání VS ČR. Jednotlivé věznice a vazební věznice zřizuje a zrušuje ministr spravedlnosti ČR, který také jmenuje a odvolává generálního ředitele VS ČR. Také jménem státu činí právní úkoly za vězeňskou službu, jmenuje a odvolává ředitele věznic, vazebních věznic a dalších organizačních článků VS ČR. (České věznice, Praha, 2006)

6.4 Věznice ČR

- Věznice Bělušice
- Vazební věznice Brno
- Věznice Břeclav
- Vazební věznice České Budějovice
- Věznice Drahonice
- Věznice Heřmanice
- Věznice Horní Slavkov
- Vazební věznice Hradec Králové
- Věznice Jiřice
- Věznice Karviná
- Věznice Kuřim
- Věznice Kynšperk nad Ohří
- Vazební věznice Liberec
- Vazební věznice Litoměřice

- Věznice Mírov
- Věznice Nové Sedlo
- Věznice Odolov
- Vazební věznice Olomouc
- Věznice Opava
- Věznice Oráčov
- Vazební věznice Ostrava
- Věznice Ostrov
- Věznice Pardubice
- Věznice Plzeň
- Vazební věznice Praha – Pankrác
- Vazební věznice Praha – Ruzyně
- Věznice Příbram
- Věznice Rýnovice
- Věznice Stráž pod Ralskem
- Věznice Světlá nad Sázavou
- Vazební věznice Teplice
- Věznice Valdice
- Věznice Vinařice
- Věznice Všehrdy
- Věznice Znojmo
- Institut vzdělávání Vězeňské služby ČR

7. Věznice Pankrác

V prostoru mezi Pankrácí a Nuslemi započaly v červenci roku 1885 stavební práce na výstavbě nově věznice, neboť stávající vězeňská zařízení v Praze již svou kapacitou nestačila. Do té doby byla využívána Svatováclavská trestnice, která stávala na břehu Vltavy u starého kostela Sv. Václava, navíc nevyhovovala ani z hygienických důvodů. Stavba byla ukončena roku 1889 a v té samé době zde byli umístěni první trestanci.

V současné době zajišťuje výkon vazby obviněných mužů, žen a částečně výkon trestů odnětí svobody u mužů, žen ve věznici typu s dohledem, dozorem a ostrahou. Zařízení je určeno pro 858 vězňů. Z toho je pro výkon vazby určeno 468 míst a pro výkon trestu odnětí svobody 390 míst. Vězni jsou ubytováni ve společných světnicích s průměrnou kapacitou tří lůžek, největší je desetilůžková. V objektu je i nemocnice VS ČR s kapacitou 111 lůžek. Věznice zajišťuje 568 zaměstnanců, z toho je 313 příslušníků 255 občanských pracovníků. Vedle vězeňské stráže a správní služby je zde i justiční stráž a v počtu téměř 130 příslušníků. Která zajišťuje bezpečnost a pořádek v budovách soudů a státních zastupitelství v Praze.

V oddělení výkonu vazby je v rámci volnočasových aktivit věnována pozornost především mladistvým a mladým obviněným a také obviněným z volné vazby. Je kladen důraz na společenské, kulturní a vzdělávací aktivity, sportovní činnosti, zájmové kroužky a skupinovou terapii. Vězňům je umožňováno sledovat televizi a docházejí za nimi probační a mediační pracovníci a zástupci církví. Mezi hlavní vzdělávací aktivity patří výuka cizích jazyků, základy administrativy nebo ovládání počítačů. K těmto účelům je zde zařízení šest místností vybavení podle zaměření (výtvarné, hudební, antistresové, studijní, psychoterapeutický kroužek a modlitebna.)

V roce 2004 bylo dokončeno výstupní oddělení, které pomáhá k plynulému přechodu odsouzených do občanského života. Odsouzení pracují v rámci 23 vnitřních pracovišť. Dělají práce nutné k zajištění správného chodu věznice, dále jsou zaměstnáváni například v místní truhlárně, kovoobráběcí dílně, tiskárně, prádelně a i v dílnách pro opravu motorových vozidel. Někteří pracují i na pracovištích vně věznice. Zaměstnanost odsouzených se pohybuje okolo 85-90%.

Zaměstnanci se účastní pravidelných kurzů a školení. (České věznice, Praha, 2006)

8. Sociální pracovník ve vězeňské službě

8.1 Profese sociálního pracovníka ve věznici

Dnešní sociální práce ve vězeňství je zaměřena hlavně na poskytování sociálně právního poradenství v široké rovině. Sociální pracovník dělá ve věznici metodickou činnost především formou individuální a skupinové sociální práce. Poskytuje plnou sociální pomoc odsouzeným, kteří se dostali do nepříznivé životní situace. Jde hlavně o pomoc při řešení daných problémů. Spolupráce je také s příslušnými orgány sociálního zabezpečení. Sociální pracovník provádí i sociální anamnézu.

Po dobu výkonu trestu je odsouzený připravován na život na svobodě a k tomuto cíli směřují postupy a zacházení. Jsou to techniky volnočasových, tréninkových, pracovních a psychoterapeutických programů. Tyto programy u odsouzených umožňují fixaci sociálně přijatelné způsoby chování, učí je sebeovládání, vytváří a upevňují pozitivní dovednosti, návyky, atd. Programy, které jsem zmínila, dopomáhají ke změně osobnosti odsouzeného a usnadňují jeho integraci do společnosti.

Hlavní v nabídce technik je právě terapeutická různého typu (např. individuální skupinová terapie, komunitní setkání, psychosociální výcvik, atd.). Důležité jsou i vzdělávací aktivity, které se zaměřují na společnost (sociálně právní poradenství, výcvik sociálních dovedností apod.). Doplněním technik jsou zájmové aktivity hlavně kulturního a sportovního zaměření.

„Vězení může být místem rozvoje sociálních dovedností, místem přípravy na budoucí profesi a současně místem, z něhož je přechod do civilního prostředí pečlivě plánován a monitorován“. (Matoušek, O. a kol. Sociální práce v praxi, 2005)

Základní struktura sociální práce ve vězeňství je dána Evropskými vězeňskými pravidly. Je nutností, aby odsouzení po propuštění z výkonu byli vybaveni například průkazy totožnosti a dalšími vhodnými doklady a měla by jim být poskytnuta pomoc při hledání ubytování a zaměstnání. Pracovníci sociální péče se také zaměřují na postpenitenciární sociální péči. Tato péče je poskytnuta vězňům po propuštění z věznice.

Pravidla etického a korektního chování sociálního pracovníka ve vztahu ke klientovi, zaměstnavateli, kolegům, svému povolání a odbornosti ve vztahu ke společnosti obsahuje kodex profesní etiky. Při své práci by měli sociální pracovníci klást důraz na dobré jméno a cti zaměstnance a nezneužívat svého postavení ke svému prospěchu. Měli by se chovat tak, aby na odsouzeného přenášeli jen dobrý vliv a vzbuzovali v něm autoritu a důvěru. Důležitou složkou je také inteligence a snaha se ve svém oboru zdokonalovat a seznamovat se s novými teoriemi. Součástí je i dobrá emoční a sociální stabilita.

8.2 Popis funkce sociálního pracovníka VS ČR

Náplní práce sociálního pracovníka ve vězení je přesná analytická, koncepční a metodická činnost v individuální a skupinové práci. Pracovník sám vykonává složité specializované agendy v důležité péči o občany a skupiny ve špatné sociální situaci, zajišťuje sociální poradenství a umožňuje sociální pomoc. Sociální pracovník dělá svou hlavní funkci a obsah práce, tedy podíl na komplexním zacházení s odsouzenými.

Funkce činnosti sociálního pracovníka:

- Snaží se plnit povinnosti a úkoly, které vyplývají z příslušných právních předpisů a vnitřních předpisů VS ČR tak, aby účel výkonu trestu odnětí svobody byl zabezpečen při respektování lidské důstojnosti odsouzených.
- Dohlíží, aby na odsouzených byla uplatňována jen omezující opatření, která jsou nezbytně nutná z hlediska bezpečnosti, ochrany, zdraví osob a majetku věznice.
- Měl by dbát dobrého jména a cti zaměstnance VS ČR a nezneužívat svého postavení.
- Jeho projev by měl být profesionální a takový, aby měl pozitivní vliv na odsouzené, ale zároveň si udržel potřebnou autoritu. Upevňuje kázeň a zachovává etická pravidla, nenastupuje do práce pod vlivem alkoholu a jiných omamných látek.
- Snaží se chránit a šetřit majetek osob státu před poškozením. Pokud je potřeba, umí zacházet s protipožárními prostředky, které jsou na jeho stanovišti umístěny, dokáže poskytnout první pomoc, hlásí svému nadřízenému všechno podezřelé chování odsouzeného.
- Řídí se pravidly vnitřní bezpečnosti věznice.
- Jeho úkolem je samostatná sociální práce, která se zaměřuje na plynulý přechod odsouzených do běžného společenského života.
- Je podřízen svému vedoucímu.
- Je poradcem ředitele věznice ve sféře sociální.

Sociální pracovník zařazený do 10. Platové třídy:

- Zpracovává sociální posouzení, sociální diagnózu a anamnézu, individuální socio-terapeutický plán s příslušným doporučením pro program zacházení.
- Osobně vede nejméně jednu častou aktivitu programu zacházení, a to hlavně v oblastech skupinového sociálního poradenství a v oblastech zájmových aktivit.
- V rámci individuálního a skupinového zacházení s odsouzenými má jeho práce charakter sociální terapie.
- Záměr jeho činnosti směřuje hlavně k nástupnímu a výstupnímu oddělení.

- Když je potřeba, zastoupí určeného sociálního pracovníka a účastní se na zpracování administrativy.
- Data týkající se vězňů ukládá do vězeňského informačního systému.

8.3 Pracovní činnost sociálního pracovníka VS ČR

Nástupní oddělení věznice

Sem se umisťují nově přijatí odsouzení. Pracovníci věznice a sociální pracovník zpracovávají celkovou zprávu o každém odsouzeném a také navrhují program zacházení s vězni. Sociální pracovník zpracovává posouzení vězně, které obsahuje především:

- Poznatky z pozorování.
- Způsobilost k právním orgánům.
- Popis sociální situace (rodinný stav, zázemí, nezaopatřené děti, finanční zajištění).
- Kontakt s orgány státní správy.
- Popis zajištění po výkonu trestu odnětí svobody.
- Potřeba vykonání sociálních úkonů (zajištění dokladů, důchodu).
- Motivace k řešení problémů.
- Zhodnocení rizik a potřeb.

Výstupní oddělení věznice

Do tohoto oddělení jsou umisťováni vězni na návrh odborných zaměstnanců většinou šest měsíců před skončením výkonu trestu. Hlavním cílem výstupního oddělení je pomoc odsouzeným vytvořit si dobré podmínky pro samostatný společenský život po propuštění a zmenšit možná rizika dalšího selhání. Metody jsou používány tak, aby vyžadovaly jejich aktivitu, vedli je k dobrému rozhodování a zodpovědnosti. V rámci samostatných činností se upevňují návyky, které jsou potřebné v každodenním životě, osvojují si základní dovednosti, učí se k přípravě jednoduchých jídel a stolování. Zkoušejí i jiné běžné domácí práce. Odsouzeným je zde poskytována pomoc při řešení sociálních problémů.

Sociálně právní poradenství

Toto poradenství je odborná pomoc při řešení sociálních problémů odsouzených. V době výkonu trestu se řeší hlavně pomoc při řešení rodinných problémů (sociální dávky, uzavření či rozvod manželství, přiznání otcovství). Před propuštěním na svobodu se řeší především otázka bydlení a zaměstnání.

Administrativa

Pravidla vedení písemností vězněných osob jsou pro sociálního pracovníka závazná. Dokumentace sociálního pracovníka obsahuje:

- Karta o sociální situaci odsouzeného/obviněného
- Opis zprávy o mladistvém
- Písemně zaznamenaný údaje zjištěné rozhovorem či jiné poznatky, které by mohly sloužit ke stanovení závěru
- Jiné důležité podkladové materiály
- Dokumentaci, která se váže k zacházení ve specializovaných odděleních či krizových odděleních
- Vyhodnocení průběžných skupin forem práce
- Písemné přípravy k průběžným aktivitám, které se dějí v rámci programu zacházení s vězněnými osobami
- Kniha pohovorů
- Kniha návštěv

Sociální pracovník má povinnost zajistit, aby data byla zachována v důvěrnosti podle pravidel profesní etiky a v souladu se zákonem č. 101/2000 Sb. O ochraně osobních údajů a změně některých zákonů.

9. Realizace programu u různých skupin odsouzených ve vazební věznici – Pankrác

9.1 Odsouzení mladiství

Pod pojmem „mladiství“ se rozumí osoby, které jsou ve věku 15 – 18 let. Jsou trestně odpovědní s určitým omezením. Ve vazební věznici Pankrác není vybudováno oddělení pro výkon trestu mladistvých odsouzených. Pro VS ČR je odsouzený mladistvý chápán ten, kdo během trestu nedosáhl 18. rok.

Na Pankráci jsou mladiství umísťováni jen zřídka. V případě nutnosti mohou být umístěni ve zdejší nemocnici, na oddělení výkonu trestu, na eskortním oddělení. Tyto všechny možnosti jsou možné jen pro nezbytně nutnou dobu a poté jsou přemístěny do jiných oddělení v jiných věznicích. I tak je k odsouzeným mladistvým odlišný přístup.

V českém vězeňství je bráno pravidlo, že odsouzený ve věku mladistvého je ten, kterému ještě není 26. let. Soudí se podle psychického vývoje, který by měl být ovlivňován spíše speciálně pedagogickými prostředky než represí, i přesto, že se i u nich už objevuje trestná činnost jako u kriminality dospělých.

Mladiství odsouzení se musejí povinně účastnit minimálně třech aktivit programu zacházení. Jedná se o právní minimum, což je vzdělávací aktivita. Dále je to jakákoli zájmová aktivita, kterou si odsouzený může zvolit sám. A v neposlední řadě je nutno se účastnit speciální výchovné aktivity, která obsahuje psychosociální výcvik, který může ještě ovlivnit některé složky osobnosti.

Cíle programů pro mladistvé jsou zaměřeny na změny postojů k životu a ke změně kladných priorit (pracovní nároky, využití volného času, respektování práva a ostatních).

Vychovatelé při vyhodnocování programů se zaměřují konkrétně na danou osobu, na jeho charakter, postoje, potenciál.

Mladiství mají problém s podřízením autoritám, proto je zpočátku jejich aktivita téměř nulová. Ale po několika sezeních jsou už schopni navázání kontaktu a spolupráce.

9.1.1 Kazuistika

Anamnéza

21 let, svobodný, bezdětný

V 10 letech se jeho rodiče rozvedli, do té doby vyrůstal v úplné rodině. Rozchod rodičů zapříčinil otcův alkoholismus. Odsouzený zůstal v péči své matky ještě se svou mladší sestrou. S výchovou, především finanční, jejich matce pomáhaly její rodiče. Když bylo odsouzenému 17 let, měla jeho matka autonehodu, při které zemřela. Ještě rok se o něj a jeho sestru víceméně staraly jejich prarodiče, ale jakmile odsouzenému bylo 18 let, převzal starost o ně oba on.

Základní školu ukončil s průměrnými známkami a s dvojkou z chování. Dále šel na učiliště, oborem automechanik. Po ukončení vyučení nikde nepracoval, finančně mu pomáhali prarodiče nebo si k financím dopomohl krádežemi. Neví, co je to práce.

Při rozhovoru uvedl, že alkohol požívá jen příležitostně. Denně vykouří kolem krabičky cigaret, jinak jiné závislosti neuvádí. Jeho zdravotní stav je dobrý a i tak o tom mluví sám odsouzený.

Ve výkonu trestu si dopisuje se sestrou a i prarodiči. Zajímá se hodně o hokej a hudbu.

Vztah k trestné činnosti a výkonu trestu odnětí svobody

V tuto dobu byl mladiství trestán už podruhé, ale ve výkonu trestu je poprvé. Odsouzen je za loupežné přepadení a to na dobu 8 let, ve věznici s ostrahou. Při trestné činnosti využil střelné zbraně.

Pociťuje pocit viny, trest čekal vyšší. Ale o podmíněné propuštění chce zkusit požádat.

Výzkum osobnosti

Odsouzený se jeví jako normálně smýšlející mladiství se slabším verbálním projevem. Jeho intelekt je normální. Typ osobnosti se nejvíce podobá flegmatikovi, který je spíše introvertní. Svůj čin si patrně uvědomuje, nesnaží se nějak si ho omlouvat.

Sám sebe hodnotí jako citlivého, cílevědomého, trpělivého člověka.

Jeho hodnoty jdou od nejdůležitější: rodina, láska, zdraví, zázemí

Po propuštění by rád rozvinul vztah se svou přítelkyní, založil s ní rodinu a především by si rád našel práci v oboru.

Program zacházení

Cíl, který má stanoven, je především lepší upevnění respektu k sociálním normám. Patří sem upevnění a podpora pracovních návyků, odpovědnost k sobě samému a k okolí. Pracovně se pohybuje jako pomocný dělník. Jeho stanovené aktivity programu: speciálně výchovné – psychosociální výcvik – kurz anglického jazyka – právní minimum – sportovní klub /tělocvična)

Průběžné vyhodnocení plnění programu a vývoj účelu výkonu trestu

Již od první chvíle je odsouzený zaměstnán jako dělník, postupně se zapracovával a je hodnocen jako dobrý a bezproblémový pracovník. Odsouzený byl už i párkrát kázeňsky odměněn.

Při účasti na programech měl zpočátku problémy, ale po motivačních rozhovorech začal do aktivit docházet, ale se začnou pasivitou. Časem jeho aktivita stoupala a po roce výkonu trestu bylo konstatováno plnění toho programu.

V současné době je hodnocen jako aktivní a komunikativní, bez problémů vycházející s ostatními členy skupiny.

Z poznatků, které jsem zde zmínila lze zpozorovat pozitivní posun v chování odsouzeného a i v jeho přístupu. Pokud se jeho přístup a chování nijak nezmění, trůfám si říci, že má reálnou šanci na podmíněné propuštění.

U tohoto odsouzeného je zřetelný pozitivní přínos v procesu resocializace.

9.2 Odsouzení výstupního oddělení

1. března 2004 bylo ve Vazební věznici Praha – Pankrác zřízeno výstupní oddělení. V roce 2013 zde bylo umístěno asi 16 odsouzených. Kapacita je 18 odsouzených.

Výstupní oddělení má jako hlavní úkol zabezpečit odsouzeným podmínky pro bezproblémový přechod do společenského života a poskytnout pomoc, aby po propuštění byli lépe připraveni pro samostatný život. Do tohoto oddělení se přemísťují odsouzení, kteří jsou zařazeni do typu věznice s dozorem, s trestem převyšujícím 3 roky, a to většinou 6 měsíců před ukončením trestu odnětí svobody.

Výstupní oddělení je oddělené od ostatních odsouzených, je samostatné. Toto oddělení by mělo působit jako internátní a nevězeňské.

Oddělení vypadá následovně: 4 ložnice, kuchyň s prostorem pro stolování, kulturní místnost, koupelna a WC s místností na odpad a sklad prostředků na úklid.

V kulturní místnosti je televizor, DVD přehrávač, několik dřevěných stolů s ubrusy, židle z umělé hmoty, stůl na stolní tenis, obrazy, poličky a květiny. Kuchyň je vybavena kuchyňskou linkou s dřezem a s přiměřeným množstvím nádobí. Je tu také elektrický sporák s digestoří, mikrovlnná trouba, rychlovarná konvice a lednice s mrazákem. V koupelně je pračka, žehlička s žehlicím prknem a sušáky na prádlo.

U odsouzených zařazených do tohoto oddělení lze pozorovat velkou pozitivní změnu v jejich přístupu.

9.2.1 Kazuistika

Anamnéza

35 letý, svobodný, 2 děti

Vyrůstal a žil v úplné rodině, má staršího bratra. Jeho život v rodině byl prý bezproblémový. Vztahy s jeho rodinou nejsou nijak narušeny. S bývalou partnerkou má dva nezletilé chlapce – dvojčata. Výživné dohromady pro chlapce činí 4000,-. Se syny se nestýká, protože údajně tomu brání jejich matka.

Absolvoval základní školu se sníženou známkou chování. Poté nastoupil na SOU stavební, obor malíř. Ovšem díky špatnému chování byl v první ročníku vyloučen. Vyučil se tedy v oboru kuchař. Za dobu po vyučení vystřídal asi 7 zaměstnání, pracoval i v dělnických profesích. Nemá však nikterak vytvořené pracovní návyky.

Zdravotní stav je dobrý, prý nemá žádné zdravotní problémy. Je silný kuřák, ale jiné závislosti ani alkohol ve větší míře neuvádí. Z výkonu trestu si pravidelně dopisuje s rodiči i bratrem.

Jeho největším koníčkem je výtvarné umění.

Vztah k trestné činnosti a výkonu trestu odnětí svobody

V minulosti byl odsouzený už 3x trestán a potřetí je ve výkonu trestu odnětí svobody. V prvním výkonu byl již jako mladiství a to v 17 letech. Odsouzen byl za trestné činy (podvody, krádeže) na dobu 5 let, do typu věznice s dozorem. Víceméně uznává svou vinu a výše trestu mu přijde adekvátní k jeho činům.

Výzkum osobnosti

Odsouzený přemýšlí logicky, je bez jakýchkoliv poruch.

Je neklidný a výbušný. Trpí nedostatkem sebekázně, nemá smysl pro realitu a vytrvalost. Dalo by se říci, že má problém s přijímáním autorit.

Sám o sobě uvádí, že si problémy způsobuje sám tím, jak se nedokáže přizpůsobit autoritám.

Jeho hodnoty od nejdůležitějšího: zdraví – klid – smích, děti, pes – žena, přátelé

Program zacházení

Hlavním cílem je přizpůsobit ho na návrat a akceptaci společnosti. Je zde kladen důraz na podporu pracovních návyků, udržování kontaktu se společností, uvědomování si svého jednání. Pracovně je zde zařazen do Tiskárny, kde obsluhuje stroje. Programové aktivity zacházení: speciálně výchovné – reintegrační poradna – dramaterapie – psychodrama – právní minimum – příprava pokrmů – domácí práce – výtvarný ateliér.

Průběžné vyhodnocení plnění programu a vývoj účelu výkonu trestu

Po pracovní morálce je odsouzený hodnocen velmi kladně. Díky jeho kriminální minulosti, kdy byl vícekrát ve výkonu trestu, nemá problém se začleněním do skupiny a akceptací prostředí. Do stanovených aktivit dochází aktivně, jeho zájem je přiměřený. Jeho sny na budoucí život jsou ovšem nereálné. Věřil, že ho po propuštění budou živit členové rodiny a co bude dál, nechá volně plynout. Díky velkému zájmu a zapojení do činnosti výtvarného ateliéru, se začal zdokonalovat v jeho oblíbené olejomalbě. Toto se mu právě stalo motivací k tomu, aby se již víckrát nedostal do výkonu trestu. Začal uvažovat reálně a také už jeho plány se začínají podobat těm uskutečnitelným.

Díky dobrému plnění povinnosti má možnost pro přeřazení z typu věznice s ostrahou do mírnějšího typu – s dozorem. Vzhledem k tomu, že jeho rodina má zájem a pomáhá mu, je mu umožňováno krátkodobé opuštění věznice za rodinou.

Vidím to tak, že jeho možná žádost na podmíněné propuštění bude zcela jistě zamítnuta, díky jeho minulosti. Ale i přesto je jeho chování a přístup brán jako velký posun. Hlavní přínosem bylo, že odsouzený získal svou největší motivaci a to výtvarné umění.

9.3 Odsouzení pracovně nezařazení

Zde ve věznici na Pankráci je současné době umístěno 117 pracovně nezařazených odsouzených.

Častější zacházení a věnování se jim, je pro tyto odsouzené důležité. Každý den mají na programu minimálně jednu z aktivit programu zacházení. Cílem tohoto záprahu je využití jejich volného času, kterého mají zde mnoho. Velký důraz u nich je kladen na samostatnost v aktivitách.

9.3.1 Kauzuistika

Anamnéza

29 letý, svobodný, bezdětný

Jeho výchova byla v úplné rodině do jeho 15 let. Poté díky otcově silné závislosti na alkoholu a jiných návykových látkách, se společně s matkou a starším bratrem odstěhovali. S matkou a bratrem žije stále. Jeho otec již pár let abstínuje, tudíž své kontakty obnovili a stýkají se. Vztahy jsou prý dobré.

Dochodil základní povinnou docházku. Následně se na učilišti vyučil automechanikem. Poté si ještě vystudoval střední školu dopravní. Jeho zaměstnání bylo jako řidič osobního i nákladního automobilu, dispečer a správce počítačové sítě.

Uvádí, že ve věku, kdy se jeho rodiče rozešly, začal užívat návykové látky. Začalo to alkoholem a následovala marihuana a pervitin. Zmínil se i se zkušeností s extází. Několikrát byl léčen v psychiatrických ambulancích a více než 2x absolvoval detoxikační léčbu v léčebně Bohnice. Před rokem dobrovolně nastoupil na poliklinice u Apolináře léčbu metadonem, která u něj pokračuje i ve věznici. Postupně dochází k zmenšování dávek metadonu a v blízké době se léčba zcela ukončí. Je kuřák a má zaveden bezdrogový režim. Jeho zdravotní stav není zcela dobrý, trpí ortopedickou chorobou a hepatitidou typu C.

Z věznice si píše pouze s matkou a bratrem.

Mezi jeho záliby patří četba, hra na klavír a hokej.

Vztah k trestné činnosti a výkonu trestu odnětí svobody

Je již podruhé soudně trestaný, ale ve výkonu trestu je poprvé. Odsouzený je díky krádeži ke 2 rokům odnětí svobody, se zařazením do typu věznice s dozorem. Odsouzený se cítí vinen a výše trestu mu připadá zcela přiměřená. Důvod, proč kradl a tudíž spáchal trestný čin, byla jeho závislost na návykových látkách.

Výzkum osobnosti

Odsouzený je intelektuálně zařazen tak nějak do průměru. Mluví srozumitelně, tudíž verbální problém nemá. Myšlení je logické. Jeho myšlenkové pochody jsou občas horší. Jeho temperament je těžko určitelný. Je to spíše labilní člověk, který špatně zvládá zátěž. Dalo by se říci, že je mírně nezodpovědný, chybí mu reálné posouzení situací, do kterých se dostával a dostává.

Sám sebe hodnotí jako komunikativního, hodného, ale nevyrovnaného člověka.

Jeho hodnoty od nejdůležitější: láska a svoboda – sociální nezávislost – majetnost

Program zacházení

Cílem je vytvořit podmínky pro podmíněné propuštění díky vlastnímu aktivnímu přístupu. Další cíle, které jsou stanoveny: řešení situací, důsledky jednání, žít i bez návykových látek, správně využívat svůj volný čas.

Jeho stanovené programové aktivity: speciálně výchovné – AT poradna – resocializační klub – německý jazyk – kapela (hraní na kytaru)

Průběžné vyhodnocení plnění programu a vývoj účelu výkonu trestu

Odsouzený je pracovně nezařazen, ale i tak se aktivně zapojuje do úklidových i jiných činností na oddělení.

Jeho aktivita v plnění povinností byla od začátku dobrá. Trest považuje jako novou příležitost pro vstup do normálního společenského života. Má snahu uvažovat, co bude dál, jak bude dále lépe žít. Personálem je hodnocen velmi kladně. Nedělá mu problém o drogách a jeho závislostech otevřeně hovořit. Navštěvuje také individuální rozhovory s psychologem.

V současné době se řeší jeho návrh řediteli na volné pohybování po věznici v souvislosti s návštěvou.

Program zacházení mu umožňuje určitý pohled na něj samotného. Díky kterému začíná mít jiné priority, než měl do doby před odnětím svobody. Jeho návrh na podmíněčné podmínění je dle mého velmi reálné. Díky podpoře jeho rodiny soudím, že jeho „nový“ vstup do společenského života má šanci.

9.4 Pracovně nezařaditelní odsouzení

V této vazební věznici je zřízeno speciální oddělení pro odsouzené muže, kteří jsou trvale pracovně nezařaditelní. Jsou zde odsouzení, kteří byli soudem umístěni do typu věznice s ostrahou. Maximální kapacita je 58 odsouzených.

Tito odsouzení jsou uznáni invalidními ve třetím stupni. Věkové rozpětí odsouzených zde je od 18 let a až do důchodového věku. Jsou sem zařazeni i ti

odsouzení, kteří byli zbaveni svéprávnosti. Tito odsouzení mají stanovené své opatrovníky. Jedná se převážně o odsouzené, kteří jsou kriminálně narušení a jsou odsouzeni za závažnou trestnou činnost nebo o recidivisty.

Je zde potřeba uplatňovat na každého jiný přístup. Práce je pro všechny pracovníky s těmito odsouzenými velmi náročná.

Tito odsouzení mají mezi sebou navzájem mnohem větší a častější konflikty než ostatní.

Cíle jsou stanoveny hlavně na dodržování stanovených norem, změně postojů k životu.

V současnosti je zde umístěno 49 odsouzených a z toho 5 zbavených svéprávnosti.

9.4.1 Kazuistika

Anamnéza

70 letý, ženatý, 1 nezletilé dítě

Tento odsouzený vyrůstal v úplné rodině společně se těmi sourozenci – bratrem a sestrou. Styl jeho rodičů, jak vychovávali, byl prý velmi přísný, ale spravedlivý. Když už byl dospělý, tak se jeho rodiče rozvedli. Se sestrou není téměř v kontaktu, protože žije v cizině. S bratrem kontakt nadále udržuje.

Po ukončení základní školy s opakovanými známkami z chování se vyučil v oboru strojní zámečnick. Ovšem jen jeden rok pracoval ve svém oboru. Pracoval také u českých drah jako posunovač, řidič, údržbář. Nejdéle pracoval v nemocnici v Praze jako údržbář. Od roku 1998 je brán jako invalidní důchodce. Má problémy se srdcem, odebranou ledvinou a chorobu páteře. Od ledna 2011 je ve straibním důchodu.

Žádné problémy se závislostmi neuvádí. Sám sebe označuje za příležitostného kuřáka. Jeho zdravotní stav není nijak dobrý, sám si stěžuje na mnoho zdravotních problémů.

Vztah k trestné činnosti a výkonu trestu odnětí svobody

Byl trestán již 17x a ve výkonu trestu je poosmé. Odsouzen byl z důvodu vykradení bytu a to na dobu 3 let odnětím svobody, v typu věznice s ostrahou.

Vinen se necítí, proto mu trest přijde neadekvátní. O podmíněčné vyloučení žádat nebude.

Výzkum osobnosti

Zhruba je zjištěna mentální zaostalost. Není moc sociabilní, vztahy navazuje jen povrchního rázu. Je to introvert, málo komunikativní. Společnosti se vyhýbá, je to samotář. Převažují u něj submisivní postoje. Vzhledem k jeho stavu se projevují i hypochondrické symptomy, somatické stesky, zvýšený zájem o své zdraví. K terapii má negativní vztah. Je smířený se svým osudem

Sám sebe hodnotí jako normálního chlapa, rozumného, přemýšlivého.

Jeho hodnoty jsou: zdraví – klid – dítě – zázemí

Program zacházení

Jeho stanovený cíl respektování druhých. K dalším cílům patří plnění povinností, reálnější náhled na život bez páchání trestné činnosti. Má nastaveny aktivity programu zacházení: speciálně výchovné – psychoterapeutická skupina osobního rozvoje – anglický jazyk – právním minimum – klub náročného filmového diváka

Průběžné vyhodnocení plnění programu a vývoj účelu výkonu trestu

Jeho aktivita na programech byla ze začátku zcela negativní. Až po absolvování motivačních rozhovorech se jeho přístup změnil. Hlavně s psychoterapeutickou aktivitou měl problémy. Odmítal komunikovat, byl uzavřený do sebe. I když se jeho přístup zlepšil, stále nejde hodnotit jako aktivní. Začal se více zajímat o výuku anglického jazyka. Po dvou letech bylo výsledkem plnění tohoto programu.

Díky uvedeným informacím lze zpozorovat alespoň malý pozitivní posun. Já si myslím, že díky jeho kriminální minulosti a ne zas tak dobrém přístupu je téměř nemožná resocializace.

ZÁVĚR

Z psaní mé práce jsem se mnohé dozvěděla a naučila. Seznámila jsem se s historií sociální práce a sociálního pracovníka. Podrobněji jsem se zaměřila na služby sociálního pracovníka v penitenciární službě.

Sociální práce s odsouzenými osobami má pro ně velký význam, především pro jejich začlenění do společenského života po propuštění z výkonu trestu. Práce sociálního pracovníka je hodně důležitá. Pracovník je něco jako prostředník mezi odsouzeným a okolním světem. Sociální pracovník musí být zcela profesionální, jak ve věznici tak i mimo ni.

Pokud odsouzený spolupracuje se sociálními pracovníky, vychovateli, psychology je zcela jisté to, že se lépe adaptuje na podmínky a prostředí ve věznici. Dozvěděla jsem se, že odsouzeným velmi pomáhají resocializační programy vedeny právě zmíněnými pracovníky.

Kvalita vězeňské služby závisí na personálu a jeho odbornosti. Vězni jsou rozděleny do několika skupin a také do typů věznic. Záleží na věku a stavu odsouzeného a na závažnosti trestného činu.

Cílem mé bakalářské práce bylo zjistit, jak moc efektivní jsou resocializační programy začlenění odsouzeného zpět do společnosti. Dozvědět se něco více o daných skupinách vězňů a o jejich pocitech, trestu a také právě o jejich aktivitě plnění resocializačních programů

Dospěla jsem k závěru, že programy na resocializaci jsou velmi prospěšné a důležité. Dalo by se říci, že 90% odsouzeným v určitém rámci napomáhají. Takovému kladnému procentu přispívají samozřejmě pracovníci ve věznicích, kteří vězně motivují, řeší s nimi, jak se začlenit nejen do venkovního život po propuštění, ale i do skupin ve vazbě.

RESUMÉ

Tato práce se skládá ze dvou částí.

První část je teoretická a je v ní obsažena historie, vývoj a současnost sociálně práce v České republice. Více popisuje sociální práci a sociálního pracovníka v penitenciární službě.

Druhá část je praktická. Tato část je zaměřena na konkrétní vazební věznici Praha – Pankrác a práci sociálního pracovníka. Dále jsou zde uvedeny konkrétní případové studie.

Literatura a prameny

1. MATOUŠEK, O. a kol. *Sociální práce v praxi*, 1.vyd. Praha: Portál, 2005,
2. MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*, 1.vyd. Praha: Portál, 2003,
3. MATOUŠEK, O. a kol. *Základy sociální práce*, 2.vyd. Praha: Portál, 2007
4. MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*, 1.vyd. Praha: Portál, 2003
5. CHARVÁTOVÁ, D. *Metody sociální práce*, 3.vyd. Praha: SPN, 1985,
6. KREBS, V. a kol. *Sociální politika*, 1.vyd. Praha: Codex Bohemi, 1997,
7. ČESKÉ VĚZNICE, *České věznice*, Praha, 2006

Jiné zdroje

Zákon č. 257/2000 Sb., o probační a mediační službě

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách a jeho novela ze dne 1. 8. 2009

Zákon č. 59/1965 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody

Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody

Informace z internetu

1. Internet: www.vscr.cz/veznice-pankrac-26 datum: 20. 2. 2014
2. Internet: www.socialniprace.cz datum: 4. 4. 2014

